

Covid-19 pandemi sürecinde lise son sınıf öğrencilerinin psikososyal ve rehberlik gereksinimleri belirlenmesi

Determination of Psychosocial and Guidance Needs of High School Senior Students in the COVID-19 Pandemic Process

Sevda Uzun¹, Ayşe Gökoğlu²

¹ Gümüşhane Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, sevdauzun50@gmail.com, 0000-0002-5954-717X

² Florence Nightingale Hemşirelik Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, gkgl.ayse@gmail.com, 0000-0002-4739-4807

Anahtar Kelimeler:
Covid-19, Lise Son Sınıf Öğrencileri, Psikososyal Gereksinimler.

Key Words:
Covid-19, High School Seniors, Psychosocial Requirements.

Sorumlu Yazar/Corresponding Author:
Gümüşhane Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, sevdauzun50@gmail.com, 0000-0002-5954-717X.

DOI:
10.52880/sagakaderg.1096120

Gönderme Tarihi/Received Date:
30.03.2022

Kabul Tarihi/Accepted Date:
06.10.2022

Yayımlanma Tarihi/Published Online:
01.03.2023

ÖZ

Amaç: Bu çalışma COVID 19 pandemi sürecinde lise son sınıf öğrencilerinin psikososyal ve rehberlik gereksinimlerinin belirlenmesi amacıyla yapılmıştır. **Yöntem:** Bu nitel araştırma 15 lise son sınıf öğrencisi ile yapılmıştır. Görüşmeler Whatsapp uygulaması aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Veriler, Colaizzi'nin fenomenolojik analiz yöntemi kullanılarak yapılmıştır. **Bulgular:** Pandemi sürecinde öğrencilerin öğretmenleriyle yüz yüze iletişim kuramadıkları için motivasyonlarının olumsuz etkilendiği ve anksiyete yaşadıkları saptanmıştır. Ayrıca öğrencilerin pandemi sürecinde internet ve sosyal medya kullanımını artırdığı belirlenmiştir. **Sonuç:** COVID-19 pandemisinde lise son sınıf öğrencilerinin psikososyal olarak olumsuz etkilendikleri anksiyete ve korku yaşadıkları ve psikososyal gereksinimlerinin tam olarak karşılanmadığı tespit edilmiştir.

ABSTRACT

Objective: This study was conducted to determine the psychosocial and guidance needs of high school seniors during the COVID-19 pandemic process. **Method:** This qualitative research was conducted with 15 high school seniors. The interviews were conducted through the Whatsapp application. The data were made using Colaizzi's phenomenological analysis method. **Results:** It was found that students' motivation was negatively affected and they experienced anxiety because they could not communicate with their teachers face to face during the pandemic process. In addition, it was determined that students increased their use of the internet and social media during the pandemic process. **Conclusion:** It was found that high school seniors were negatively affected by psychosocial anxiety and fear during the COVID-19 pandemic and their psychosocial needs were not fully met.

GİRİŞ

Koronavirüsler, kuş, yarasa, fare gibi kemirgenlerde bulunabilen, genellikle hafif seyirli üst solunum yolu enfeksiyonlarına, nadir olarak daha ağır seyredebilen alt solunum yolu enfeksiyonlarına neden olan enfeksiyonlar olarak tanımlanmaktadır (1,2).

COVID-19 enfeksiyonu ilk olarak 2019 Aralık ayında Çin'de görülmüş ve hızla yayılmış, Türkiye'de ise 17 Mart 2020'de ilk ölüm olayı gerçekleşmiştir (3-5). Hızla artan vaka ve ölüm sayıları nedeniyle, ülkeler hızla önlem almaya başlamış ve bulaş olabildiğince en aza indirilmeye

çalışılmıştır. Belirsizlik, özgürlüğün kısıtlanması, izolasyon süreci gibi yapılan bütün düzenlemeler toplumun tüm kesimlerini, tüm yaş gruplarını farklı düzeylerde etkilemiştir (6-9). Koronavirüs nedeniyle tüm dünya olumsuz yönde etkilenmiştir (10,11). Sadece ekonomik ve sosyal hayat olumsuz etkilenmemiş, bütün ülkelerin eğitim sistemleri de olumsuz etkilenmiştir. Koronavirüsün yayılması ile birlikte tüm ülkelerde okullar süreli veya süresiz tatil edilmiştir (10). Türkiye'de pandemi nedeniyle 16 Mart 2020 tarihinden itibaren öğretim faaliyetleri online olarak yapılmaya başlamıştır. Yeni tip koronavirüs nedeniyle eğitime ara verilmesi

öğrencilerin hem psikolojik hem de eğitim açısından geride kalma korkusu yaşmasına neden olmuştur. Pandemi sürecinde eğitimde yapılan değişiklikler öğrencilerde güvensizlik, motivasyon düşüklüğü gibi olumsuz durumlara neden olmaktadır (10-12). Üniversiteye başlayabilmek için, her yıl ülkemizde farklı liselerden mezun olan binlerce genç üniversiteye giriş sınavına girmektedir. Üniversiteye giriş sınavı öğrencilerin ve velilerinin hayatında çok önemli dönüm noktalarından biridir (12). Türkiye’de Covid-19 pandemisi nedeniyle eğitim öğretimde yapılan yeni düzenlemeler hiç şüphesiz sınava hazırlanan son sınıf öğrencilerinin gereksinimlerini değiştirmekle birlikte alınan her yeni bir değişiklik belirsizliklere sebep olarak motivasyonlarının düşmesine neden olmuştur. Türkiye’nin her yönden gelişmesinde önemli rol oynayacak olan gençlerin, pandemi sürecinde üniversite sınavıyla ilgili rehberlik gereksinimlerinin bilinmesi, olumsuzluklar karşısında çözüm yollarının belirlenmesi, bu gibi salgınların yaşanmasında hem sınava hazırlanan gençler için hem de eğitimciler için geleceğe ışık tutması açısından son derece önemlidir.

Bu doğrultuda, çalışmada COVID-19 salgını sürecinde üniversite sınavına hazırlanan lise son sınıf öğrencilerinin bu zorlu dönemde sınava hazırlanırken yaşadıkları psikososyal sorunlar saptanmak istenmiş ve rehberlik gereksinimlerini belirlemek amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Araştırmanın Türü

Çalışmada nitel araştırma modeli kapsamında zengin veri sağlamada ve deneyimlerini detaylandırmada kullanılan fenomenolojik araştırma tasarımı kullanılmıştır (13).

Çalışma Grubu

Bu çalışmada lise son sınıf öğrencileri ile çalışılmıştır. Katılımcıların belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemlerinden biri olan kartopu örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Çalışmada Patton’un (2014) “Bu konu hakkında kim daha çok şey bilir? Kiminle mülakat yapmalıyım” sorusundan hareketle öğrencilerin araştırmacıyı birbirlerine yönlendirmesi ile çalışma grubu oluşturulmuştur (14). Araştırmanın çalışma grubunu Antalya’da yaşayan 15 lise son sınıf öğrencisi oluşturmuştur.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak katılımcıya ait sosyodemografik verileri içeren sorular (yaş, cinsiyet) ve yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmeler ilgili alanda derinlemesine

bilgi edinmemizi sağlamaktadır (15). Yarı yapılandırılmış görüşme formunun oluşturulmasında ilk olarak COVID 19 hastalığı hakkında literatür taraması yapılmış ve insan yaşamına etkileri araştırılmıştır. Bu çerçevede COVID 19 un lise son sınıf öğrencilerine etkileri, yaşanan güçlükler gibi konuları içeren 12 sorudan oluşan bir yarı yapılandırılmış görüşme formu psikiyatri hemşireliği alanında uzman iki öğretim elemanı tarafından hazırlanmıştır.

Verilerin Toplanması

Veriler 10.10.2020-20.10.2020 tarihleri arasında araştırmacılar tarafından toplanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmeler pandemi nedeniyle Whatsapp uygulaması yoluyla bireysel olarak gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın amacı ve süreci, her potansiyel katılımcı ile telefon üzerinden iletişime geçilerek önceden açıklanmıştır. Çalışmaya katılmayı kabul eden katılımcılardan izin alınarak ve gönüllü onam formlarını doldurduktan sonra Whatsapp yoluyla kendilerine görüşme formları ulaştırılmıştır. Yazılı metin olarak katılımcılardan elde edilen veriler araştırmacılar ulaştırılmıştır.

Verilerin Analizi

Görüşmelerden elde edilen verilerin analizinde fenomenolojik çalışmalar için Colaizzi (1978) tarafından geliştirilen 7 aşamalı analiz yöntemi kullanılmıştır (16,17). Bu bağlamda, görüşme metinleri ilk olarak üç araştırmacı tarafından bağımsız olarak ve tekrar tekrar okunmuştur. Böylece verilerde neyin açıklandığı anlaşılmasına çalışılmıştır. Görüşme metinlerinde yer alan önemli ifadeler seçilmiş, yeniden düzenlenmiş ve genel hatlarıyla ifade edilmiştir. Daha sonra ifadelerdeki anlatılmaya çalışılan veriler belirlenmiş ve analiz edilmiştir. Araştırmacılar, bir fikir birliğine varıncaya kadar tartışarak anlamları formüle etmişler ve onaylamışlardır. Daha sonra araştırmacılar temaları ana ve alt temalar halinde belirleyip ve düzenlemişlerdir. Araştırmanın temaları ve alt temaları net ifade anlatımıyla geliştirilmiştir. Ayrıca, katılımcıların ifadelerine yer verilerek, okuyucunun verilerin yorumunu ve analizini doğrulayabilmesi sağlanmıştır.

Araştırmanın Etik Yönü

Bu araştırma, X Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu 2020/9 (sayı no: 95674917-108.99-E.33264) tarafından onaylanmıştır. Görüşmeye başlamadan önce katılımcılardan bilgilendirilmiş onam alınmıştır. Kayıtlar transkriptler parola korumalı bir cihazda saklanmıştır. Araştırmanın her adımı, nitel araştırmanın raporlanmasında kullanılmak üzere

geliştirilen nitel araştırmayı raporlamak için Kalitatif Araştırma Raporlama Konsolide Kriterleri (COREQ) kullanılarak yazılmıştır (18).

BULGULAR

Bireylerin sosyodemografik verilerine baktığımızda katılımcıların sekizi erkek yedisi kadın ve yaş ortalamaları 18.2 ± 0.67 'dir (min-max, (17-19)). Öğrencilerin sekizi 18 yaşında olup bireylerin 14'ü geniş ailede yaşamaktadır. Bireylerin on ikisi Anadolu Lisesi'nde ve sekizi sayısal alanında öğrenim görmüştür. Ayrıca bireylerin biri kronik fiziksel hastalığa sahip ve birinin kronik ruhsal hastalığı bulunmaktadır. Ayrıca öğrencilerin beşi madde (alkol veya sigara) kullanmaktadır. Bireylerin sosyodemografik verilerini içeren tablo aşağıda verilmiştir (Tablo 1).

ise son sınıf öğrencilerinin COVID 19 hastalık algısı kategorisine ilişkin toplamda üç tema belirlenmiştir.

Öğrencilerin COVID 19 ile ilgili zihinlerinde var olan bilişsel yapılarının 'COVID 19'un etkileri' temasında en yüksek düzeyde olduğu ortaya çıkmıştır. 'COVID 19'un etkileri' temasında anksiyete ve karamsarlık kavramlarının ifade edildiği belirlenmiştir. COVID 19'un sonuçları temasında ise daha hijyenik olmanın öneminin anlaşılması ifadesi yoğun olarak ifade edilmiştir. COVID 19'un özellikleri temasına baktığımızda ise öğrencilerin COVID 19'u biyolojik bir savaş amacıyla yapılmış bir virüs olarak gördüğünü ifade ettiği görülmüştür. (Tablo 2). Lise son sınıf öğrencilerinin belirtmiş olduğu cümlelerden alternatif kavramlar içeren cümlelere ait örneklere aşağıda yer verilmiştir;

"Salgının yeni başladığı dönemlerden beri birçok insanın haberi yokken ben de çok ileri seviyede anksiyeteye yol açtı o zamanlar virüs çok yeni olduğu ve ben daha önce böyle bir şeyle karşılaşmadığım için öğrendiğim her yeni şey ben de büyük karamsarlığa ve sanki hiçbir zaman tedavisi bulunmayacak düşüncesine sebep oldu."(K2)

Tablo 1. Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Sosyo-Demografik Özellikleri

Lise son sınıf öğrencileri	Yaş	Cinsiyet	Aile Tipi	Okul Türü	Alanı	Kronik Fiziksel Hastalık Adı	Kronik Ruhsal hastalık Adı	Madde kullanımı
K1	19	Erkek	Geniş Aile	Anadolu Lisesi	Sayısal	-	-	Ayda 1-2 bardak alkol
K2	17	Kadın	Çekirdek Aile	Meslek Lisesi	Sayısal	-	Anksiyete bozukluğu	-
K3	18	Kadın	Çekirdek Aile	Anadolu Lisesi	Eşit Ağırlık	-	-	-
K4	18	Kadın	Çekirdek Aile	Anadolu Lisesi	Eşit Ağırlık	-	-	-
K5	18	Kadın	Çekirdek Aile	Anadolu Lisesi	Eşit Ağırlık	-	-	-
K6	19	Kadın	Çekirdek Aile	Anadolu Lisesi	Eşit Ağırlık	Çölyak Hastalığı	-	-
K7	19	Erkek	Çekirdek Aile	Anadolu Lisesi	Eşit Ağırlık	-	-	-
K8	18	Erkek	Çekirdek Aile	Meslek Lisesi	Sayısal	-	-	İki ayda bir bardak alkol
K9	18	Erkek	Çekirdek Aile	Anadolu Lisesi	Sayısal	-	-	Ayda 1 bardak alkol
K10	18	Kadın	Çekirdek Aile	Anadolu Lisesi	Sayısal	-	-	-
K11	18	Erkek	Çekirdek Aile	Anadolu Lisesi	Eşit Ağırlık	-	-	-
K12	19	Erkek	Çekirdek Aile	Anadolu Lisesi	Sayısal	-	-	-
K13	18	Kadın	Çekirdek Aile	Anadolu Lisesi	Eşit Ağırlık	-	-	Haftada 1 paket sigara
K14	19	Erkek	Çekirdek Aile	Anadolu Lisesi	Sayısal	-	-	-
K15	17	Erkek	Çekirdek Aile	Meslek Lisesi	Sayısal	-	-	3 günde 1 paket sigara

Tablo 2. Lise son sınıf öğrencilerinin COVID 19 kavramı algısı

Tema	Kod	Katılımcılar	F
COVID-19'un etkileri	Anksiyete	K2,K3,K6,K13	4
	Karamsarlık	K2,K6,K13	3
	Korkutucu	K5,K13	2
	Dünyayı etkisi altına alma	K5,K12	2
	Yıpratıcı	K10	1
	Ateş	K12	1
	Öksürük	K12	1
COVID-19'un sonuçları	Daha hijyenik olmanın öneminin anlaşılması	K1,K4	2
	Sosyal izolasyon	K6	1
	Sağlıklı olmanın öneminin anlaşılması	K9	1
	Biyolojik savaş amacıyla yapılmış bir virüs	K4,K7,K8	3
COVID-19'un özellikleri	Tüm dünyayı etkileyen bir süreç	K5,K12	2
	Bulaşıcı	K11	1
	Tehlikeli	K11	1

"Salgınla birlikte daha hijyenik olduk ve kısacası hijyenin önemi arttı."(K2)

"Koronavirüs bence özellikle nüfus piramidinin en üst noktası olan yaşlıları hedef alan bir nüfus politikası..... Çin gibi nüfus azaltıcı politikalar uygulayan ülkelerin işlerini hızlandırmak için yapılmış bir biyolojik silah.....(K4)

Tablo 3'de COVID-19 pandemisi sürecinin lise son sınıf öğrencilerine olan etkileri kategorisi yer almaktadır. Lise son sınıf öğrencilerinin COVID 19 hastalığının etkileri kategorisine ilişkin toplamda 3 tema belirlenmiştir. Öğrencilerin COVID 19'un etkileri ile ilgili zihinlerinde var olan bilişsel yapılarının 'COVID 19'un ruhsal etkileri' temasında en yüksek düzeyde olduğu ortaya çıkmıştır. "COVID 19'un ruhsal etkileri temasında en

çok çökkünlük, anksiyete/endişe, sınav motivasyonunun azalması kavramları yer almaktadır. "COVID 19'un fiziksel etkileri" temasında aktivite kısıtlaması, kilo artışı temaları en çok belirlenen kavramlar olmuştur. Lise son sınıf öğrencilerinin belirtmiş olduğu cümlelerden alternatif kavramlar içeren cümlelere ait örneklerle aşağıda yer verilmiştir;

"Benim için kötü bir süreci ve olumsuz etkiledi yoğun anksiyete yaşadım.....(K13)

"Tabi ki hareket kısıtlılığı yaşadım.....Evde olunca zaman zor geçiyor..... (K1)

"Arkadaşlarımı göremedim.....yüz yüze iletişim kuramadım.....Sadece sosyal medya aracılığıyla konuştum..... (K1)

Tablo 3. COVID 19 pandemisi sürecinin lise son sınıf öğrencilerine olan etkileri

Tema	Kod	Katılımcılar	F
Ruhsal olarak	Çökkün ruh hali	K6,K9,K10,K13,K14	5
	Anksiyete/endişe	K2,K3,K6,K13	4
	Sınav motivasyonunun azalması	K2,K10,K15	3
	İçe kapanma	K1,K10,K13	3
	Odaklanamama	K3,K15	2
	Panik atak	K2	1
Fiziksel olarak	Aktivite kısıtlaması	K1,K11,K15	3
	Evde spor yapma	K2,K11	2
	Kilo artışı	K4,K5	2
	Enerji düşüklüğü	K3	1
Sosyal olarak	Sosyal izolasyon	K5,K7	3
	Arkadaş/dost ile yüz yüze iletişim kuramama sebebiyle özlem duyma	K1	1

Tablo 4’de lise son sınıf öğrencilerinin COVID 19 sürecinde karşılaştıkları zorluklar kategorisi yer almaktadır. Öğrencilerin COVID 19 sürecinde karşılaştıkları fiziksel zorluklar temasında öğretmenle yüz yüze iletişim kuramama ilk sırada yer alırken ruhsal olarak temasında ise başarısızlık korkusu yer almaktadır. Öğrencilerin belirtmiş olduğu cümlelerden alternatif kavramlar içeren cümlelere ait örnekler aşağıda yer verilmiştir;

“Çözemediğim aklıma takılan konuları yüz yüze öğretmenimle halletmek isterdim halledemedim”..... (K1)

“Uzaktan eğitim çok verimli olmadığı için başarısızlık korkusu yaşadım.....” (K5)

Tablo 5’de COVID 19 sürecinde lise son sınıf öğrencilerinin süreçle baş etme yöntemleri kategorisi yer almaktadır. Baş etme yöntemleri olarak sosyal olarak baş etme temasında ilk sırada aile üyelerinden destek almak yer almaktadır. Öğrencilerin ruhsal olarak baş etme yöntemleri arasında kendi kendine telkinde bulunmak ve stresle baş etme tekniklerini kullanmak yer almıştır. Öğrencilerin belirtmiş olduğu cümlelerden alternatif kavramlar içeren cümlelere ait örnekler aşağıda yer verilmiştir;

“Ailem çok destek oldu bu süreçte onlardan sık sık destek aldım.” (K5)

“Kendi kendime telkinde bulundum.....Bu şekilde baş etmeye çalıştım.....” (K6)

Tablo 4. Öğrencilerin COVID-19 sürecinde karşılaştıkları zorluklar

Tema	Kod	Katılımcılar	F
Fiziksel olarak	Öğretmenle yüz yüze iletişim kuramama	K1,K11	2
	Uzaktan eğitime bağlanma /ulaşma sorunu yaşama	K4,K10	2
	Yeterince çalışamama	K8	1
	Sınavın tarihinin değişmesi sebebiyle konuların yetişmemesi	K3	1
Ruhsal olarak	Başarısızlık korkusu	K5	1
	Belirsizlik anksiyetesi	K7	1
	Motivasyon kaybı	K8	3
	Odaklanamama	K14	1
	Dikkat dağınıklığı	K15	1

Tablo 5. COVID-19 sürecinde öğrencilerin süreçle baş etme yöntemleri

Tema	Kod	Katılımcılar	F
Sosyal olarak	Aile bireylerinden ruhsal destek almak	K5,K9,K14	3
	Öğretmenlerden ruhsal destek almak	K2,K7,K9	3
	Arkadaş/dost destek almak	K1,K7,K9	3
Ruhsal olarak	Kendi kendini telkin etmek	K6,K11,K15	3
	Stresle baş etme tekniklerini kullanmak	K2,K15	2

TARTIŞMA

Araştırma sonucunda pandemi nedeniyle lise son sınıf öğrencilerinin anksiyete ve karamsarlık yaşadığı belirlenmiştir. Kara’nın (2020) yaptığı çalışmada dokuzuncu sınıftaki öğrencilerinin, salgın sürecinde stres, korku, anksiyete gibi durumları, 12. sınıftaki öğrencilerinden daha fazla yaşadığı saptanmıştır (19). Bu durum lisede öğrenim gören diğer öğrencilerin pandemi sürecinde oldukça olumsuz etkilendiğini düşündürmektedir.

COVID 19’un ruhsal etkileri temasında en çok çökkünlük, anksiyete/endişe, sınav motivasyonunun azalması kavramları yer almaktadır. “COVID 19’un

fiziksel etkileri” temasında aktivite kısıtlaması, kilo artışı temaları en çok belirlenen kavramlar olmuştur. Çalışma sonuçlarına benzer olarak Kara (2020) yaptığı çalışmada on ikinci sınıf öğrencilerinin pandemi nedeniyle, diğer sınıflardaki öğrencilerden daha fazla anksiyete yaşadığını belirlemiştir. Ayrıca COVID -19 pandemisinin on ikinci sınıf öğrencilerinin motivasyonunu olumsuz etkilediği aynı çalışmada saptanmıştır (19).Karataş (2020) sekizinci sınıf ve on ikinci sınıf öğrencileriyle yaptığı çalışmada on ikinci sınıf öğrencilerinin pandemi sürecinde kendilerini çok yalnız hissettikleri belirlenmiştir (20).

Öğrencilerin COVID-19 sürecinde karşılaştıkları fiziksel zorluklar temasında öğretmenle yüz yüze

iletişim kuramama ilk sırada yer alırken ruhsal olarak temasında ise başarısızlık korkusu yer almaktadır. Çalışmada öğrenciler özellikle uzaktan eğitimde yüz yüze iletişim olmadığı için oldukça zorluklar yaşadıklarını belirtmiştir. Bozkurt (2020), yaptığı çalışmada öğrenciler uzaktan eğitimi kara bir kediye benzetmiş ve öğretmenleriyle aralarına girdiğini ifade etmiştir. Bu durumun yüz yüze eğitimde sağlanan anımsal ve duyuşsal yakınlığın uzaktan eğitimde olmamasından kaynaklandığı düşünülmektedir (21). Sosyal bulunuşluk kuramında (22) yer alan anımsal (23) ve duyuşsal yakınlık (24) öğrencilerin uzaktan eğitimde deneyimlerinin anlaşılması açısından önemlidir. Toprakçı ve arkadaşlarının (2021) yaptığı çalışmada öğrenciler uzaktan eğitimde internet nedeniyle sorun yaşadığını ve bu nedenle anksiyete yaşadıklarını belirtmişlerdir (25). Diğer yandan, Eğitim Sen (2020) tarafından yapılan araştırmada “Salgının yarattığı kaygı ve strese, eğitime erişememe ve uzaktan öğretimde yaşanan sorunlar da eklenmiş ancak bu sorunların çözümüne, öğrencinin eğitim düşüncesinden kopmamasına, motivasyonun yükseltilmesine dair yeterince psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmeti sunulmamış, bu konuda gerekli yönlendirmeler yapılmamıştır” şeklindeki bulgu araştırmanın bu sonucuyla uyumludur (26).

COVID-19 sürecinde öğrencilerin süreçle baş etme yöntemleri olarak sosyal olarak baş etme temasında ilk sırada aile üyelerinden destek almak yer almaktadır. Öğrencilerin ruhsal olarak baş etme yöntemleri arasında kendi kendine telkinde bulunmak ve stresle baş etme tekniklerini kullanmak yer almıştır. Hatun ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada katılımcıların koronovirüs korkusuyla baş etmek için bilişsel (bilgi edinme, geçici olduğunu düşünme kendini telkin etme) ve davranışsal (kendini geliştirme, müzik dinleme, tedbirli olma ve kaçınma) başa çıkma stratejilerine başvurdukları görülmüştür (27). Sosyal ilişki, algılanan sosyal destek ile sağlıklı olma arasında güçlü ve tutarlı bir ilişki olduğunu gösteren çalışmalar mevcuttur (28,29). COVID-19’la ilgili çalışmalar sosyal destek arttıkça anksiyetenin azaldığını ve ailenin anksiyete ile baş etmede önemli bir faktör olduğunu göstermektedir (30).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada lise son sınıf öğrencilerinin COVID-19’u anksiyete yaratan durum olarak gördükleri; bu süreçte anksiyete ve korku yaşadıkları saptanmıştır. Pandemi sürecinde öğrencilerin öğretmenleriyle yüz yüze iletişim kuramadıklarından dolayı zorluk yaşadıkları ve baş etmek için aile üyelerinden destek aldıkları belirlenmiştir. Bütün bu sonuçlar doğrultusunda;

- Salgın durumlarında, öğrencilerin bilişsel ve duygusal gelişmelerinin desteklenmesi,

- Teknoloji ve eğitimin en iyi şekilde entegre edilmesi,
- Öğrencilerin çevrimiçi öğretimde daha özerk öğrenmelerini sağlamak için çevrimiçi öğretim modellerinin geliştirilmesi ve kullanılması önerilmektedir.

Çalışmanın Sınırlılıkları: Bu araştırmanın Antalya ilindeki lise son sınıf öğrencileriyle yapılmış olması bu çalışmanın sınırlılığı olarak kabul edilebilir.

Finansal Kaynak: Bu makale ile ilgili herhangi bir finansal kaynaktan yararlanılmamıştır.

Çıkar Çatışması: Bu makale ile ilgili herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKLAR

1. Chen, Y., Liu, Q., ve Guo, D. (2020). Emerging coronaviruses: genomestructure, replication, and pathogenesis. *Journal of medical virology*, 92(4), 418-423.
2. Rothan, H. A., and Byrareddy, S. N. (2020). The epidemiology and pathogenesis of coronavirus disease (COVID-19) outbreak. *Journal of Autoimmunity*, 102433.
3. Jiao, W. Y., Wang, L. N., Liu, J., Fang, S. F., Jiao, F. Y., Pettoello-Mantovani, M., & Somekh, E. (2020). Behavioral and emotional disorders in children during the COVID-19 epidemic. *The Journal of Pediatrics*, 221, 264.
4. World Health Organization. Director-General’s remarks at theme diabriefing on 2019-nCoV on 11 February 2020. <https://www.who.int/dg/speeches/detail/who-director-generals-remarks-at-the-media-briefing-on-2019-ncov-on-11february-2020> (Accessed on July 23, 2020).
5. T.C. Sağlık Bakanlığı. <https://covid19asi.saglik.gov.tr/TR-77706/covid-19-asisi-ulusal-uygulama-stratejisi.html> (Erişim Tarihi: 12.07.2020).
6. Wang, C., Cheng, Z., Yue, X.G., & McAleer, M. (2020). Risk Management of Covid-19 by Universities in China. *Journal of Risk and Financial Management*, 13, 36-42.
7. Orru, G., Ciacchini, R., Gemignani, A., & Conversano, C. (2020). Psychological intervention measures during the COVID-19 pandemic. *Clinical Neuropsychiatry*, 17(2), 76-79.
8. Brooks, S. K., Webster, R. K., Smith, L. E., Woodland, L., Wessely, S., Greenberg, N., & Rubin, G. J. (2020). The psychological impact of quarantine and how to reduce it: rapid review of the evidence. *The Lancet*. doi:[https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(20\)30460-8](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(20)30460-8)
9. Qiu, J., Shen, B., Zhao, M., Wang, Z., Xie, B., & Xu, Y. (2020). A nation wide survey of psychological distress among Chinese people in the COVID 19 epidemic: implications and policy recommendations. *General Psychiatry*, 33(2). <https://dx.doi.org/10.1136%2Fgpsych-2020-100213>.
10. Sarı, H. İ. (2020). Evde kal döneminde uzaktan eğitim: Ölçme ve değerlendirmeyi neden karantinaya almamalıyız? *Uluslararası Eğitim Araştırmacıları Dergisi*, 3(1), 121-128.
11. Çakın, M., Külekçi Akyavuz, E. (2020). The Covid-19 process and its reflection on education: An analysis on teachers’ opinions. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 6(2), 165-186.
12. Ekici, G. (2005). Lise öğrencilerinin öğrenci seçme sınavına (ÖSS) yönelik tutumlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(28), 82-90.
13. Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2016). *Qualitative research methods in social sciences*, 10th ed. Seçkin Publishing.
14. Güler, A., Halicioğlu, M.B. ve Taşgın, S. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

15. Büyüköztürk, Ş., Çakmak Kılıç, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2018). Bilimsel araştırma yöntemleri. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
16. Colaizzi, P. (1978). Psychological research as the phenomenologist's view it. In R. Vale & M. King (Eds.), *Existential-phenomenological alternatives for psychology* (pp. 48-71). New York: Oxford University Press
17. Morrow, R., Rodriguez, A., & King, N. (2015). Colaizzi's descriptive phenomenological method. *The Psychologist*, 28(8), 643-644.
18. Tong, A., Sainsbury, P., & Craig, J. (2007). Consolidated criteria for reporting qualitative research (COREQ): A 32-item checklist for interviews and focus groups. *International Journal for Quality in Health Care*, 19(6), 349-357. <https://doi.org/10.1093/intqhc/mzm042>
19. Kara, Y. (2020). Pandemi Sürecindeki Öğrenci Deneyimleri: Bakırköy İlçesi Örneği. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(7), 165-176.
20. Karataş, Z. (2020). COVID-19 pandemisi sürecinin LGS ve YKS sınavına hazırlık sürecinde olan çocuk ve ergenlerin psikolojilerine yansımalarının incelenmesi. Gençdoğan B, editör. *Pandemi Döneminde Çocuk ve Ergen Psikolojisi*. 1. Baskı. Ankara: Türkiye Klinikleri, p.54-74.
21. Bozkurt, A. Koronavirüs (Covid-19) Pandemisi Sırasında İlköğretim Öğrencilerinin Uzaktan Eğitime Yönelik İmge ve Algıları: Bir Metafor Analizi. *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 1-23.
22. Short, J., Williams, E., & Christie, B. (1976). *The social psychology of tele communications*. London: Wiley.
23. Wiener, M., & Mehrabian, A. (1968). *Language within language: Immediacy, a channel in verbal communication*. New York, NY: Appleton-Century-Crofts.
24. Argyle, M., & Dean, J. (1965). Eye contact and distance affiliation. *Sociometry*, 28, 289-304. <https://doi.org/10.2307/2786027>.
25. Toprakçı, M.S., Hepsöğütlü, Z. B. & Toprakçı, E. (2021) The perceptions of students related to the sources of problems in distance education during the covid-19 epidemic (example of İzmir Anatolian High School. *International Journal of Pedagogogy (e-ijpa)* 1(2), 41-61. Doi: <https://trdoi.org/10.27579808/e-ijpa.40>
26. Eğitim Sen. (2020). Uzaktan öğretim raporu: Eşitsizlik daha da arttı. Erişim: <https://www.birgun.net/haber/uzaktan-egitim-raporu-esitsizlik-daha-da-artti-315513>
27. Hatun, O., Dicle, A. N., & Demirci, İ. Koronavirüs Salgınının Psikolojik Yansımaları ve Salgınla Başa Çıkma. *Turkish Studies*, 15, 4.
28. Coyne, J. C., & DeLongis, A. (1986). Going beyond social support: The role of social relationships in adaptation. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 54(4), 454-460. <https://doi.org/10.1037/0022-006X.54.4.454>.
29. House, J. S., Landis, K. R., & Umberson, D. (1988). Social relationships and health. *Science*, 241(4865), 540-545. <https://doi.org/10.1126/science.3399889>.
30. Cao, W., Fang, Z., Hou, G., Han, M., Xu, X., Dong, J., & Zheng, J. (2020). The psychological impact of the COVID-19 epidemic on college students in China. *Psychiatry Research*, 112934. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2020.112934>.